

(263. 6.)

MEMORIE VAN ANTWOORD.

(Ingezonden bij brief van 14 April 1913.)

Artikel 1.

Onderafdeeling 33 (Iste hoofdstuk). Het was den ondergeteekende aangenaam te vernemen dat zijn streven om door het verlenen van financieelen steun de aanschaffing in ruime mate door inrichtingen van onderwijs hier te lande van de door de firma KLEYNENBERG BOISSEVAIN en Co. uitgegeven schoolplaten te bevorderen, algemeen instemming heeft gevonden.

De door sommige leden uitgesproken twijfel, of men langs dezen weg het met de verspreiding beoogde doel wel belangrijk nader komen zal, geeft den ondergeteekende aanleiding te doen opmerken, dat die vraag niet aldus gesteld moet worden, aangezien uiteraard niet kan worden voorspeld of van de verspreiding der platen een „belangrijken” invloed zal uitgaan. Intusschen mag op goeden grond wel worden verwacht dat het doel: de Nederlandsche jongelingschap te bewegen meer dan tot dusver geschiedt een loopbaan in de koloniën te zoeken, ook langs dezen weg zal worden bevorderd. Dat daarnaast ook door andere middelen het beoogde doel kan worden nagestreefd wil de ondergeteekende gaarne toegeven.

Of het door sommige leden aangerezen denkbeeld om op alle middelbare en hogere scholen gelegenheid te geven tot het ontvangen van onderwijs in de taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië voor verwezenlijking vatbaar is, meent de ondergeteekende te moeten betwijfelen; hij is echter bereid daaromtrent in overleg te treden met zijn ambtsgenoot van Binnenlandsche Zaken en te goeder tijd mededeeling van het resultaat aan de Kamer te doen.

Dat de ondergeteekende, waar zulks nodig blijkt voor eene voorziening in de behoeften van den dienst, niet aarzelt om financieelen steun uit de openbare kas te vragen voor jongelieden, die zich voor een ambtelijke loopbaan in Indië willen voorbereiden, is nog kort geleden gebleken uit zijn voorstel om op die wijze de aanvulling van het ingenieurskorps te verzekeren. Het komt hem echter voor dat die maatregel alleen toegepast moet worden, wanneer daarvoor in bepaalde gevallen de noodzakelijkheid in het licht treedt en het is nog niet gebleken dat eene algemeene regeling in dien zin noodig is.

De ondergeteekende heeft zich er van overtuigd dat de prijs van de collectie goed uitgevoerde platen, in aanmerking genomen de hoge kosten, die de uitgevers zich in het bijzonder voor de vervaardiging der opnamen hebben moeten getroosten, niet te hoog is. Bij de opmerking dat indien eene Rijksbijdrage van f 40 wordt gegeven, voor zeer vele onderwijsinrichtingen de aanschaffing toch nog financieel bezwaar zal ontmoeten, is over het hoofd gezien dat, gelijk in de Memorie van Toelichting is medegedeeld, het bedrag van f 40 de som vertegenwoordigt, waarvoor die onderwijsinrichtingen de platen e. a. zullen kunnen kopen. De steun, die haar daarbij verleend wordt, zal derhalve $f 127,50 + f 1,80 = f 129,30 - f 40$ of f 89,30 beloopt.

Aan den wensch van eenige leden om de platen van Rijkswege om niet te verschaffen aan de cursussen voor opleiding van onderwijzers voor de hoofdkate kan de ondergeteekende

niet voldoen. Aan zijn voorstel om de kosten van aanschaffing slechts voor een deel ten laste van 's lands kas te nemen ligt de overweging ten grondslag dat in het algemeen slechts dan genoegzame zekerheid bestaat dat inderdaad op het bezit der platen prijs wordt gesteld en daarvan een nuttig gebruik zal worden gemaakt, wanneer men zich ter bekoming daarvan eenige geldelijke opoffering heeft te getroosten. Hij acht het niet gewenscht die overweging niet voor alle inrichtingen te doen gelden. Intusschen zij er op gewezen dat voor zoover de bedoelde cursussen gevestigd zijn in de gebouwen van kweekscholen voor onderwijzers en het onderwijsmateriaal van die scholen gebruiken, de platen, die door de kweekscholen zijn aangeschaft, ook bij de opleiding der onderwijzers voor de hoofdkate dienst kunnen doen. Overigens verklaart de ondergeteekende zich alsnog bereid om de cursussen voor de hoofdkate, die zulks mochten verlangen, op denzelfden voet als de in de Memorie van Toelichting genoemde onderwijsinstellingen bij de aanschaffing der platen financieel te steunen.

De ondergeteekende sluit zich aan bij de leden, die op grond van het Indische belang, dat gediend zal worden, er geen bezwaar in zien dat de onderverpelijke uitgaaf ten laste van de Indische geldmiddelen wordt gebracht.

Met voldoening vernam de ondergeteekende, dat de voorgestelde subsidieering van de Tjandi-stichting met een bedrag van ten hoogste f 5000 in beginsel geen bedenking heeft ontmoet.

Voor het stellen van algemeene regelen, waarnaar ook andere lichamen met gelijk doel subsidie kunnen ontvangen, is naar zijne meening, nu nog slechts aan één andere vereniging van dien aard te dezer zake subsidie wordt verleend, de tijd nog niet gekomen. De ondergeteekende ziet in het ontbreken van zoodanige regelen dan ook geen reden om den post voorloopig terug te nemen.

Het verbinden van nog andere voorwaarden dan de reeds gestelde aan de thans voorgedragen subsidie komt niet noodig voor, omdat het wenschelijk is de vereniging zooveel mogelijk vrijheid te laten met opzicht tot de wijze, waarop de beschikbare gelden besteed zullen worden.

Inderdaad ligt het in de bedoeling van het bestuur der vereniging om op het gedrag en de vlijt der jongelieden, die in de gelegenheid worden gesteld naar Nederland over te komen, zorgvuldig toe te zien en wanneer een en ander te wenschen overlaat de steunverleening te staken.

De ondergeteekende ontkent niet, dat het algemeen belang in bepaalde omstandigheden betrokken kan zijn bij voortgezette studie van inlandsche arts en; daarom is ook door hem niet alle gelegenheid afgesloten om hen voor steun in aanmerking te doen komen. Doch hij blijft van gevoelen dat, uitzonderingen daargelaten, het algemeen belang, in zijn geheel genomen, als regel niet vordert om door bijzondere ondersteuning te bevorderen dat inlandsche geneeskundigen het artsdiploma verwerven, en hen aldus te onttrekken aan den dienst, waarvoor zij de vereischte bekwaamheid reeds in Indië verkregen hebben.

Onderafdeeling 55 (Iste hoofdstuk). Uit de opmerkingen in het Voorloopig Verslag leidt de ondergeteekende af dat de bedoeling van den post is misverstaan. Het komt hem daarom niet overbodig voor eene nadere toelichting te verschaffen. De post is door den ondergeteekende in de suppletore begrooting opgenomen naar aanleiding van een uit Indië ontvangen eisch van goederen, waaraan geen gevolg kon worden gegeven zonder het desbetreffend begrootingskrediet belangrijk te overschrijden. De post is dus niet ontstaan uit eenig plan om de opiumfabriek uit te breiden; dat zal ook blijken uit de volgende opsomming van de artikelen, die uit het aangevraagd krediet moeten worden bekostigd, te weten:

een centrifugaalpomp, aangezien de drie aanwezige pompen nauwelijks het benodigde water kunnen verschaffen;

een kneedpan, daar gebleken is dat wanneer het ruwe opium, zooals in den laatsten tijd regel is, een hoog watergehalte heeft, de beschikbare pannen te kort schieten;

een nieuwe vulmachine, aangezien naar een bepaalde tube (D) meer vraag bestaat dan waarop gerekend is;

twee tube-trek- en afsnijmachines om eene reserve te hebben;

een draaibank voor het reparatiewerk;

en voorts tal van verbruiksartikelen (sluitoogjes, draadnagels, stempellak enz.) en andere, voor het geregeld bedrijf onmisbaar.

Dergelijke aanvullingen van de uitrusting der fabriek zijn uit den aard onvermijdelijk om haar behoorlijk hare taak te doen vervullen. Hoe ook door enkele leden over het regiestelsel wordt gedacht, zij zullen moeten toegeven dat het, waar het met instemming van de Staten-Generaal is ingevoerd, naar behooren moet worden toegepast. De ondergeteekende kan dan ook tot zijn leedwezen geene vrijheid vinden om te voldoen aan het verzoek van sommige leden om den post terug te nemen, want het gevolg daarvan zou zijn dat het bedrijf niet op behoorlijke wijze zou kunnen worden voortgezet.

Dat het voorstel geen verband houdt met den ernst der Indische ambtenaren om tot vermindering van het opiumdebiet te geraken, zal na het bovenstaande geen betoog meer behoeven.

Artikel 2.

Onderafdeelingen 93 en 94 (Iide hoofdstuk). Het is den ondergeteekende niet bekend of het in de bedoeling van de Indische regeering ligt, maatregelen te nemen om de aan de leerlingen van den op te richten cursus voor de opleiding tot *clève-mantri* bij het kadaster te verleenen toelagen terug te vorderen van die leerlingen, die niet slagen voor het examen of die uit eigen beweging de loopbaan bij het kadaster verlaten. De ondergeteekende zal de gemaakte opmerking onder de aandacht van den Gouverneur-Generaal brengen.

Onderafdeeling 112 (Iide hoofdstuk). De subsidie voor den onderwijzer in het scheepsbouwvak aan de vakschool der Roomsche-Katholieke Missie op de Kei-eilanden is op f 75 's maands gesteld, in overeenstemming met de aanvraag om subsidie voor onderwijzers aan die school. De Missie achtte dus dat bedrag voor haar onderwijzend personeel voldoende; voor verhooging bestaat dan ook naar de meening van den ondergeteekende geen aanleiding.

Onderafdeeling 173a (Iide hoofdstuk). De ondergeteekende betreurt het dat verscheidene leden verklaarden zich niet te kunnen vereenigen met de, in den vorm van eene deelneming tot een bedrag van f 30 000 in het waarborgfonds, te verleenen subsidie aan de vereeniging „Koloniale Tentoonstelling Semarang”. Naar aanleiding van het door deze leden ter adstructie van hun gevoelen aangevoerde, veroorlooft hij zich het volgende op te merken.

Ten onrechte wordt zijns inziens verneemd dat naast het te Batavia te houden rubbercongres met tentoonstelling geen plaats zou zijn voor de voorgenomen expositie te Semarang. Immers te Batavia zal het congres hoofdzakelijk zijn en de daaraan te verbinden expositie slechts in dienst staan van het congres, maar bovendien zullen beide tentoonstellingen een geheel verschillend karakter hebben en zich op verschillend terrein bewegen. Op de tentoonstelling te Batavia zal uiteraard niets worden geëxposeerd dan wat met het rubberbedrijf samenhangt, terwijl die te Semarang een beeld zal geven van de ontwikkeling van landbouw, nijverheid en handel van Nederlandsch-Indië in hun ganschen omvang, met dien verstande echter dat daar, ingevolge eene afspraak tusschen de beide tentoonstellingsbesturen, geen rubber of wat daarmee verband houdt, zal worden geëxposeerd.

Insteede van elkander te hinderen, mag verwacht worden dat beide gelegenheden het bezoek zullen bevorderen; de tentoonstelling te Semarang, die meer algemeene belangstelling zal wekken, zal wellicht zelfs het bezoek van de zeer speciale expositie te Batavia verlevendigen.

Dat Semarang door onvoldoenden bloei en ongunstige ligging weinig geschikt zou zijn om er een tentoonstelling van een algemeen karakter te houden, kan de ondergeteekende moeilijk toegeven. In den toenemenden bloei der drie hoofdsteden van Java blijft Semarang niet achter en de ligging, in midden-Java, is geenszins ongunstig te noemen.

De van particuliere zijde toegezegde bijdragen in het waarborgfonds der vereeniging zijn niet alleen in uitzicht gesteld, maar, naar den ondergeteekende nader is gebleken, grootendeels ook reeds gestort.

Overtuigd van het belang dat Nederlandsch-Indië bij het welslagen van deze tentoonstelling heeft, zou de ondergeteekende het zeer betreuren, wanneer de subsidie niet werd toegestaan. Van wege het comité, dat zich voor de Semarangsche tentoonstelling hier te lande heeft gevormd, is nog de mededeeling ontvangen, dat de expositie een belangrijk grooteren omvang zal hebben dan bij den eersten opzet gedacht werd en dat het in de bedoeling ligt haar een voorloopster te doen zijn van de tentoonstelling te San Francisco, in dien zin, dat hetgeen te Semarang wordt geëxposeerd grootendeels naar San Francisco zal worden overgebracht.

De opmerking van eenige leden, als zou in het uitvoerend comité van congres en tentoonstelling te Batavia geen plaats zijn ingeruimd aan inlanders, is niet geheel juist, aangezien in het hoofdcmité zitting heeft RADEN MAS ARIO DHIPOKESOEMO, patih van Batavia. De ondergeteekende stelt zich intusschen voor de aandacht van de Indische regeering te vestigen op deze opmerking en hetgeen daaraan met betrekking tot de behartiging van de inlandische belangen is toegevoegd.

Zooals de ondergeteekende in de Memorie van Toelichting deed uitkomen, was hij van meening dat vermoedelijk gedurende het loopende jaar nog geene uitgaven uit hoofde van de hierbedoelde subsidies gedaan zouden behoeven te worden. Daarom meende hij een memoriepost te moeten uittrekken en dus geenszins om over een ongelimiteerd bedrag te kunnen beschikken. De meening, dat vrijheid tot overschrijving uit „onvoorzien” op een memoriepost zou indruischen tegen goede comptabele beginseien is den ondergeteekende in verband met het karakter van een memoriepost en de artikelen 5 en 6 der Indische Comptabiliteitswet niet duidelijk. Hij heeft er intusschen geen bezwaar tegen om, nu hem gebleken is, dat het door particulieren voor de tentoonstelling te Semarang gewaarborgde bedrag reeds grootendeels gestort is, ook de toegedachte subsidies reeds voor dit jaar uit te trekken: de post is in verband hiermede op f 60 000 gebracht.

Door deelneming in het waarborgfonds voor de tentoonstelling te Semarang verbindt de Regeering zich niet tot bijdrage in een eventueel verlies dat het fonds te boven gaat.

Onderafdeeling 200 (Iide hoofdstuk). Niet toegegeven kan worden, dat de voorgestelde traktementsverbetering voor den commies op het hoofdbureau van het stoomwezen de juistheid zou bevestigen van de destijds gemaakte opmerking, dat de herziening van de inkomsten der departementsambtenaren aanleiding zou geven tot verhooging van de bezoldigingen van andere ambtenaren van gelijken rang. Immers het hoofdbureau van het stoomwezen vormt een onderdeel van het departement der burgerlijke openbare werken en de hierbedoelde commies behoort dus mede tot het personeel van het departement. Alleen de omstandigheid dat zijne betrekking afzonderlijk is ingesteld, heeft den ondergeteekende aanleiding gegeven om in zijne functie geen verandering te brengen zonder daaraan een voorstel te laten voorafgaan.

Verdere voorstellen van gelijken aard hebben den ondergeteekende niet bereikt.

Onderafdeeling 211 (Iide hoofdstuk). Commercieele en financieele voordeelen zijn uiteraard van de bij deze onderafdeeling bedoelde werken alleen te verwachten voor zoover betreft de werken tot voltooiing van de installatie in de Boeboesvallei en den bouw van centrale smelterijen te Blinjoe en Pangkal-

Wijziging en verhooging van de begrooting van uitgaven van Nederlandsch-Indië voor het dienstjaar 1913.

balam. Het voor eerstgemeld doel voorgesteld bedrag van f 40 000 vormt met de bij de begrooting voor het loopende dienstjaar daarvoor reeds toegestane som van f 100 000, het volgens de laatst ontvangen gegevens op 31 December 1912 nog onverwerkt gedeelte van het voor de bedoelde installatie aan uitgaven in Indië in totaal noodig geraamd bedrag van f 250 000. De hiervan te verwachten voordeelen werden reeds uiteengezet op bladz. 16/17 der toelichtingen, toegevoegd aan de Nota van Wijzigingen in het wetsontwerp van hoofdstuk II der Indische begrooting voor het dienstjaar 1911 (Zitting 1910/1911, 4, n°. 37).

De voorgestelde uitgaaf van f 40 000 voor centrale smelterijen vormt een onderdeel van die voor eene gedeeltelijke centralisatie van het tinsmeltbedrijf, waarvoor bij de evengenoemde nota eene som van f 110 000 op de begrooting voor 1911 werd gebracht. Bij de toelichting van dat voorstel (bladz. 17) werd reeds medegedeeld, dat de nieuwe wijze van versmelting direct geldelijk voordeel zal opleveren, ook wanneer na eenige jaren de ook thans nog in overweging zijnde centralisatie van het smeltbedrijf tot uitvoering mocht komen. Gedetailleerde gegevens omtrent de met den beoogden maatregel te bereiken kostenbesparing staan den ondergeteekende voor het oogenblik niet ten dienste.

Onderafdeeling 227 (IIde hoofdstuk). In het algemeen worden de opnieuw kenbaar gemaakte bezwaren tegen het tusschentijds aanhangig maken van verhoogingen in bestaande traktementsregelingen door den ondergeteekende gedeeld.

Intusschen kunnen die bezwaren niet gelden ten aanzien van de voorgestelde traktementsverhooging voor het Europeesche opnemerspersoneel bij den topographischen dienst, wijl die verhooging urgent is en een uitstel tot de begrooting voor 1914 niet in 's Lands belang zou zijn, daar gebleken is, dat de bestaande traktementsregeling het verloop van het zoo moeilijk aan te vullen personeel bij dien dienst in de hand werkt. Op grond van deze overweging heeft de ondergeteekende gemeend het voorstel van de Indische regeering, om de benodigde gelden nog op de loopende begrooting aan te vragen, te moeten overnemen.

De Minister van Koloniën,

DE WAAL MALEFIJT.

(263. 7.)

TWEDE NOTA VAN WIJZIGINGEN.

In **artikel 1** van het wetsontwerp:

a. worden ingelascht de volgende posten:

Onderafdeeling 28. Politie, verhoogd met f 85 000 en mitsdien gebracht op f 253 700.

Onderafdeeling 61. Post-, telegraaf- en telephoondienst, verhoogd met f 750 000 en mitsdien gebracht op f 5 156 450.

b. worden *onderafdeeling 33* (onderwijs) en *onderafdeeling 42 a* (uitgaven in verband met de toetreding van Nederlandsch-Indië tot het Internationaal Landbouwinstituut te Rome), respectievelijk verminderd met f 31 500 en f 1000 en mitsdien gebracht op f 357 500 en f 1500.

In **artikel 2** van het wetsontwerp:

a. worden ingelascht de volgende posten:

Onderafdeeling 120 a. Subsidies voor de uitrustings- en

overtochtskosten ten behoeve van particuliere Europeesche onderwijzers f 31 500.

Onderafdeeling 153. Uitgaven van personeelen aard voor de opleiding voor land- en tuinbouw, verhoogd met f 8800 en mitsdien gebracht op f 57 500.

Onderafdeeling 154. Verdere uitgaven voor de opleiding voor land- en tuinbouw, verhoogd met f 7900 en mitsdien gebracht op f 67 410.

b. wordt *onderafdeeling 173 a* (subsidie aan „De Koloniale Tentoonstelling Semarang” in 1914 en aan het „Internationaal Rubbercongres met Tentoonstelling, Batavia, 1914”) gebracht op f 60 000 en *onderafdeeling 205* (personeel van het departement van gouvernementsbedrijven) nader verhoogd met f 4200 en mitsdien gebracht op f 461 000.

Toelichtingen.

Onderafdeeling 28 (Iste hoofdstuk). De verhooging is een gevolg van een dezer dagen uit Indië ontvangen supplétoire aanvraag van grondstoffen voor kleeding en van uitrustingsartikelen ten behoeve van de gewapende politiedienaren, de algemeene politie en de bureau-oppassers bij de bestuursambtenaren op en buiten Java en Madoera. Deze aanvraag is noodig geworden door de inmiddels tot stand gekomen uniformwijziging van de algemeene politie en vaststelling van eene dienstkleding voor de bureau-oppassers, zoomede door de omstandigheid, dat sommige uitrustingsartikelen, die tot dusver uit den voorraad van het departement van oorlog in Nederlandsch-Indië werden overgenomen, thans niet meer van dat departement kunnen worden betrokken.

Onderafdeeling 61 (Iste hoofdstuk) Sedert de ondergeteekende op de in het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer betreffende de begrooting voor het loopende jaar gedane vraag, waarom nog geen voorstel was gedaan tot doortrekking van den telegraafkabel van Sitoebondo naar Soerabaja, ofschoon dit aanbevolen was in het rapport van de heeren COLLETTE en LEUR, antwoordde, dat omtrent dat voorstel afzonderlijk advies werd tegemoet gezien en dat zulks waarschijnlijk daarmede verband hield, dat het denkbeeld om Soerabaja rechtstreeks met Balikpapan te verbinden in Indië een punt van overweging uitmaakte, is van de Indische regeering een voorstel ontvangen om gelden aan te vragen voor de laatstbedoelde verbinding.

Zooals de ondergeteekende reeds vermoedde, geeft de Indische regeering, evenals dr. HUBRECHT (vergl. *Handelingen* der Tweede Kamer 1912—1913, bladz. 1044 en 1050) inderdaad aan eene rechtstreeksche verbinding Soerabaja—Balikpapan de voorkeur boven de verbinding Sitoebondo-Soerabaja.

Het is bekend, dat de kabel van Sitoebondo naar Makasser de eenige deugdelijke telegraafverbinding vormt tusschen Java en Celebes. Langs dien kabel wordt dus niet alleen geleid het geheele, zeer belangrijke verkeer tusschen Celebes en het oostelijk van dat eiland gelegen gedeelte van den Archipel eenerzijds en het gedeelte van Nederlandsch-Indië bewesten de Straat van Makasser anderzijds, maar tevens is die kabel een schakel in het internationaal verkeer van Indië, dat over het net van de Duitsch-Nederlandsche Telegraafmaatschappij gaat.

De daaraan verbonden bezwaren worden steeds sterker gevoeld, doordat het verkeer over dien kabel hand over hand toeneemt en het te verwachten is, dat die toeneming gaandeweg nog sterker zal worden; wat het lokaal verkeer betreft, ten gevolge van de ontwikkeling van Zuid-Celebes en van de Molukken; wat het internationaal verkeer aangaat, ten gevolge van de invoering van de uitgestelde telegrammen tegen half tariefen van de binnenkort in te voeren algemeene tariefsverlaging, waaromtrent de ondergeteekende mededeelingen deed bij de behandeling van de Indische begrooting voor 1913 in de Tweede en Eerste Kamer (*Handelingen* 1912—1913, Tweede Kamer bladz. 1050 en Eerste Kamer bladz. 181).